

EDİMBİLİM VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE ETKİLERİ

Zeki Uslu

Özet

Edimbilim son yılların en yaygın araştırma konularından biridir. Bu çalışmada, bir dilbilim alanı olarak edimbilim kısaca ele alınmakta ve yabancı dil öğretimine etkileri üzerinde durulmaktadır. İletişimci öğretimin dilbilimsel dayanağını oluşturan edimbilimin yabancı dil öğretimindeki temel işlevi, iletişim yetisinin kazandırılması ve öğrencinin gerçek yaşamda işine yarayacak konularla sözcük dağarcığının öğretilmesidir. Yabancı dil öğretimine doğrudan ya da dolaylı şu

etkileri gözlenmiştir; öğretimin öğrenci merkezli olması, öğrenci grubuna uygun ders kitaplarının belirlenmesi, ders içeriklerinin yeniden ele alınması, dilbilgisi konularının kullanıma göre yeniden düzenlenmesi, günlük yaşamla ilgili özgün metinlerin ders kitaplarına girmesi ve iletişim becerisini geliştirmeye yönelik alıştırma biçimlerinin oluşturulması.

Anahtar sözcükler: Edimbilim, yabancı dil öğretimi, iletişimci yaklaşım.

PRAGMATICS AND ITS INFLUENCE ON FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

Pragmatics has been one of the most prevalent research topics recently. In the present study, the emphasis is on pragmatics and its influence on foreign language teaching. Having been a linguistic base of communicative approach, the main function of pragmatics is to help learners to gain communicative competence and to teach new vocabulary to learners with authentic materials. Its influence on FLT can be both direct and indirect, such as; having a student-oriented teaching, selecting teaching materials that are suitable to learners on different levels, reconstructing the grammar topics according to their authentic uses and designing classroom activities to improve learners' communicative competence.

Keywords: Pragmatics, communicative approach, foreign language teaching methods.

1. Giriş

Yabancı dil öğretiminde kullanılan çeşitli yöntemler vardır. Bu yöntemler farklı zamanlarda farklı etkenler sonucunda ortaya çıkmıştır. Yöntemlerin geliştirilmesine ve değiştirilmesine yönelik çalışmalar hiç durmadan sürdürülmektedir. Yabancı dil öğretiminde yöntemlerin değişmesinde rol oynayan pek çok etken sayılabilir. Öğrenme ve gelişim psikolojisi alanındaki yenilikler, eğitimbilim ve öğretim araştırmalarının sonuçları ve dilbilim anlayışındaki değişiklikler temel etkenler arasındadır. Bu etkenlerdeki yeni bakış açıları yöntemlerin yeniden ele alınmasını gerektirir. Örneğin ruhbilimde ‘davranışçı’ öğrenme kuramından vazgeçilince, dinle-konuş yönteminin temel dayanaklarından biri yıkılmış oldu ve bu yönetime yönelik eleştiriler arttı. Aynı şekilde dilbilgisi-çeviri yöntemi, öğrencilere iletişim becerisini kazandıramadığı için sorgulanmaktadır. Temel etkenler arasında yer alan dilbilimde de sürekli yeni bakış açıları ve çalışma alanları ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda en yaygın çalışma alanlarından birisi edimbilimdir. Bu çalışmada edimbilim hakkında kısaca bilgi verilecek ve yabancı dil öğretimini nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır.

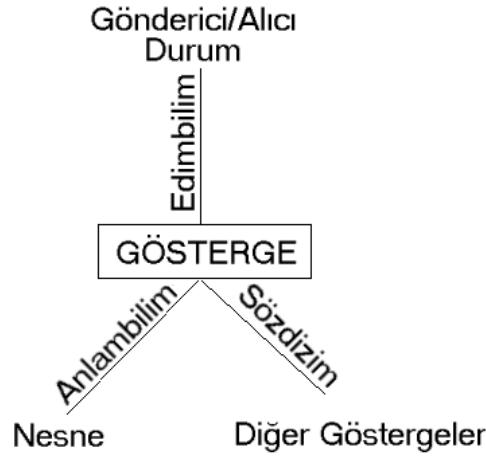
2. Edimbilim

60’lı yıllardan başlayarak dilbilim çalışmalarında temel bir değişiklik ortaya çıktı. Bu zamana dek soyut gösterge sistemleriyle ilgilenen dilbilim, artık insan iletişimini, yani dilsel iletişim durumlarında neler olup bittiğini araştırmaya başladı. Dilin belirli bir bağlam içinde nasıl kullanıldığını ve dil kullanımının ilkelerini inceleyen bu yeni alan edimbilim (pragmatics) (Levinson 2000:27) olarak adlandırılmaktadır. İletişimde dil kullanımını, özellikle de tümcelerle kullanıldıkları bağlam ve durumlar arasındaki ilişkileri inceleyen edimbilim şu konuları ele alır (Richard 1992:284): Sözcelerin yorumlanması, konuşanların söz eylemleri nasıl kullanıp anladıkları, tümce yapılarının konuşan ve dinleyen arasındaki ilişkiden nasıl etkilendiği. İletişimin bu çok yönlü ilişkilerini inceleyen edimbilimin bütün insanbilimleriyle bağlantıları vardır. Kökleri dilbilimin dışına kadar uzanır. Edimbilimin kökbilimleri ve ilişkili alanları şöyle sıralanabilir (www:kontrastivlinguistik.de):

- a) Dil felsefesi tartışmaları (Wittgenstein)
- b) Söz-eylem kuramı (Austin ve Searl)
- c) Toplumdilbilim ve etkileşim araştırmaları
- d) Söylem çözümlemeleri

Bu alanların ortak özellikleri insan iletişiminin sırlarını çözmeyi amaçlamalarıdır. Farklı zamanlarda ortaya çıkan ve farklı bakış açılarıyla çalışan bu alanların, gitgide edimbilim üst kavramında birleşmeye başladıkları görülmektedir. Örneğin ‘söz-eylem kuramı’nın yerini artık edimbilimin almakta olduğu söylenebilir (Levinson 2000:302).

Edimbilim, dilbilim alanında ilk olarak Peirce ve Morris'in gösterge kuramıyla gündeme gelmiştir. Saussure'ün yapı ve anlam biçimindeki iki boyutlu gösterge modeline Morris üçüncü bir boyut eklemiştir. Göstergelerin kullanımı sürecinde ortaya çıkan sosyolojik, psikolojik ve diğer tüm bağlamsal olguları inceleyen bu alan bir grafikte şöyle gösterilebilir (Pelz 1988:222):

Grafikte görüldüğü gibi gösterge ile nesne arasındaki ilişkiyi anlambilim, göstergeyle diğer göstergeler arasındaki ilişkiyi sözdizim, gösterge ile onu kullananlar ve durum arasındaki bağlantıyı ise edimbilim ele almaktadır.

Başlangıçta edimbilim olarak ortaya çıkan, son zamanlarda dilbilimde edimdilbilim olarak yaygın kullanım alanı bulan bu kavram Türkçe'ye 'edimbilim' ve 'kullanımdilbilim' olarak çevirilmiştir. Edimbilim, 'bildirişim durumu içindeki konuşucuların göstergeleri kullanmasını, bu edime eşlik eden çeşitli olguları (güdülenme, etkileşim, tepki vb.) inceleyen dal' olarak tanımlanmaktadır (Vardar 1988:92). Bu çalışmada, uygulamalı dilbilim çalışmalarında çok yaygın kullanılması nedeniyle edimbilim kavramı benimsenmiştir.

Geleneksel dilbilim anlayışında tümceler aracılığıyla iletişim sağlandığı kabul edilir ve tümce yapıları üzerinde çalışılırdı. Yapısal özellikleri inceleyen bu anlayış daha çok yazılı dili inceler, konuşma dili ve iletişim ortamının diğer koşullarını ele almazdı. Oysa edimbilim sözlü dil kullanımlarını da ele almakta ve yalnızca yapıları incelemenin yetersiz olacağını, bunun yanında durum, bağlam gibi tümce dışı etkenlerin de birlikte ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Doğru ve yerinde kullanım, iletişim ortamının dil dışı kurallarını da bilmeyi gerektirir. Bu bilgiye *iletişim yetisi* denir. İletişim yetisi dilbilgisel, toplumbilimsel, söylemsel ve strateji yetilerini (Richard ve Rodgers 1986:71) içerir ve söz konusu dilin konuşulduğu

toplumda ortak değerlerin kaynağı olan kültürel bilgiden oluşur (Kocaman 1996:11). Bir başka deyişle iletişim yetisi bir taraftan dilin kullanımını bilgisini, diğer taraftan her konuşma topluluğu için gelenekselleşmiş olan dil dışı özellikleri içerir. İletişim yetisinin kazandırılması edimbilim açısından önemlidir. Çünkü bu anlayışa göre tümce yapıları soyut birer kavramdır. Biz onları belli bir bağlam içinde kullandığımız zaman tümceler işlev yüklenir ve anlam kazanır. Örneğin dilbilim konusunda bir seminer sunulduğu esnada dinleyicilerden birinin söz alıp ‘Uludağ’a kar yağmış’ gibi bir cümle söylemesi, bağlamdan kopuk, anlamsız ve iletişimi bozan bir durum ortaya çıkarır. Bu cümle yapısal olarak doğrudur, ancak kullanımsal olarak yanlıştır. Bunun yerine ‘bir soru sorabilir miyim?’ biçiminde bir cümle kullanması bağlamı bozamaz ve anlamlı olur. Belli bir bağlam içinde kullanılan ve işlevi olan bu tür tümceler ‘sözce’ olarak adlandırılır. Ayrıca sözce her zaman tam donanımlı bir tümce olmayabilir. Düşüncemizde tasarladıklarımızı sözceler aracılığıyla eyleme dökeriz. Bu anlamda konuşmak bir eylem biçimi olarak görülür (Imhasly 1986:159). Herhangi bir düşüncemizi eyleme dökerken, kullanabileceğimiz çok sayıda dilbilgisel tümce seçeneklerimiz vardır. Bu tümce yapılarından yalnızca birini seçer ve onunla iletişime geçeriz. Seçtiğimiz ve iletişim ortamında kullandığımız yapı artık bir sözce olmuştur. Seçimi yaparken kullanım koşullarına özgü olan bazı ölçütler vardır. Neyi, kime, hangi amaçla ve hangi koşullarda söyleyeceğimiz önemlidir. Edimbilime göre ancak bu noktalar zihnimize saptandıktan sonra eyleme geçer ve söylemek istediğimizi ortama uygun bir biçimde dile getiririz (Erkman-Akerson 2000:54). Örneğin içinde bulunduğumuz oda sıcak ve pencerelerin açılmasını istiyoruz. Kafamızda tasarladığımız bu düşüncüyü dile getirebileceğimiz sözceler arasından bazılarını sıralayalım;

- (a) Pencereyi aç!
- (b) Pencereyi açar mısın?
- (c) Pencereyi açabilir misiniz?
- (d) Lütfen pencereyi açın!
- (e) Pencereyi açmanız mümkün mü?
- (f) Açın şu pencereyi!
- (g) İçerisi çok sıcak.
- (h) Pencere bozuk mu?
- (i)

Bu sözcelerin her birinin ayrı ayrı kullanım değerleri vardır. İletişime geçeceğimiz kişinin durumu ve bizim konuşma niyetimize göre bunlardan birini kullanır ve düşüncemizin eyleme dönüşmesini sağlarız. Kişinin sosyal konumu, ruhsal durumu, düşüncesi ve toplumsal katmanı gibi bir çok özellik burada etkili olur. (g) ve (h) örnekleri tümce ile sözce arasındaki ayrımı çok iyi göstermektedir. ‘İçerisi çok sıcak’ tümcesi bağlamdan bağımsız olarak kullanılırsa ayrı bir anlam taşır, ama buradaki bağlam içinde ‘pencereyi açın’ anlam ve işlevini

yüklenmektedir. Dil ile kurulan iletişim durumlarının tümünde bu örneğin benzeri yaşanır. ‘Saatin var mı?’ sorusunun farklı bağlamlarda farklı kullanım değerleri olabilir. Zamanı öğrenmek için bu soru sorulduğunda ‘evet var’ gibi bir yanıt tamamen bağlamdan kopuk olur ve hiçbir kullanım değeri olmaz. Edimbilim, tümce yapılarının bağlamdan bağımsız ele alınmasını yetersiz görür ve yalnızca dilbilgisel doğruluk kaygısıyla çalışmayı reddeder. Dilin iletişim ortamında ve belli bir bağlam içinde kullanılması daha çok konuşma diline özgü bir durumdur. Edimbilim bu nedenle sözlü iletişimi ve konuşma dilini de incelemektedir. Bu yaklaşım yabancı dil öğretimine de yansımış ve yeni ufuklar açmıştır.

3. Edimbilimin yabancı dil öğretimine etkileri

Anadili edinimi ile yabancı dil öğrenme arasında birçok yönden farklılıklar vardır. Bir insan anadilini edinirken, içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olma sürecini de birlikte yaşar. Bu sosyalleşme sürecinde dil ile duygu, düşünce ve isteklerini belli toplumsal kurallar içinde ifade etmeyi öğrenir. Kimle, nerede, ne zaman, hangi sözlerle konuşulacağını öğrenir. Dil aracılığıyla çocuğa toplumun kültürel ve diğer bütün değerleri öğretilir. Anadili edinimi toplumsal kültürün kazanıldığı sosyal gelişimle sıkı bir bağ içindedir. Yukarıda değindiğimiz iletişim yetisi bu süreçte edinilir. Oysa yabancı dili öğrenirken bu durum biraz farklıdır. Yabancı dil öğretiminde bir yandan dilbilgisi öğretilirken, öte yandan iletişim yetisinin kazandırılması gerekmektedir. Ancak her ikisinde de aynı başarının sağlandığı söylenemez. İletişim yetisinin kazandırılması daha zor gerçekleşmektedir. Çünkü bu yeti, amaç-dilin toplum ve kültürünün içinde birlikte yaşama ve sosyalleşme sürecinin bir ürünüdür. Bu sürecin farklı boyutlarını inceleyen dilbilimsel edimbilim, ruhbilimsel edimbilim ve toplumbilimsel edimbilim gibi çalışma alanları vardır. Bu üç alanın verilerinin çözümlenmesi ile dil öğretimine çok önemli yeni bakış açıları kazandırılmaktadır (Demirezen 1991:282). Edimbilimin bu tür çalışmalar sonucunda oluşturulan ilkelerinin yabancı dil öğretiminde uygulanması, iletişim yetisinin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bunun da en uygun yolu günlük dil kullanımının ders kitaplarına girmesidir. Amaç-dil ülkesindeki yaşantıyı içeren özgün metinler ders kitaplarındaki yerini almalıdır. Böylece öğretmen, amaç-dili anadili olarak konuşanlarla, yabancı dil olarak konuşanlar arasındaki kullanım farklılıklarını saptayıp, öğrencilerine yardımcı olabilir (Boran 2003:153).

Yabancı dil öğretiminde iletişim yetisinin kazandırılması ya da dilin kullanımsal yönünün öğretilmesi fikri ‘Dinle-Konuş’ yöntemiyle başlamıştır. Bu yöntemin özellikle iki ilkesi ‘konuşma diline öncelik verme’ ve ‘günlük dil kullanımı’ iletişim yetisini kazandırmayı amaçlamaktaydı. Ancak bu yöntemin öğrenme kuramı ‘davranışçılık’ ve dilbilimsel dayanağı ‘yapısalcılık’tı (Neuner ve Hunfeld

1993:84). Öykünme, yineleme ve ezbere dayanan davranışçı öğrenme kuramının izlenmesi ve dil yapılarının yapay biçimde ders kitaplarına yerleştirilmesi, bu amacın gerçekleşmesine engel oluşturdu.

70'li yıllardan sonra yabancı dil öğretiminde 'iletişimci yaklaşım' benimsenmeye başlandı. Bu yaklaşımın öğrenme kuramı, anlama ve kavramaya dayanan 'bilişsel öğrenme', dilbilimsel dayanağı ise 'edimibilim'dir (Neuner ve Hunfeld 1993:84). Yabancı dil öğretiminde uygulanan teknikler iletişimci yaklaşımın bu dayanaklarına göre sürekli geliştirilmektedir. Edimibilimin yabancı dil öğretimine etkileri en belirgin biçimde aşağıdaki noktalarda görülmektedir:

3.1 Öğretimin öğrenci merkezli olması:

Yabancı dil öğretiminde iletişimci yaklaşım dilin kullanımsal boyutu üzerinde ağırlıklı durmaktadır. Yapılan araştırmalar dil öğrenme amacıyla yaş grubuna, mesleğe, topluma ve bölgeye göre farklılıklar olduğunu göstermektedir. Örneğin bir firma sekreteri ile turizmde çalışan bir elemanın gereksinim duydukları ve geliştirmeyi amaçladıkları yabancı dil becerileri aynı değildir. Sekreter yazma becerisine öncelik verirken, turizm çalışanı konuşma becerisini geliştirmek ister. Aynı şekilde okulda çocuklar için yabancı dil öğretiminde izlenecek yöntemle, dışarıda yetişkinlere ve meslek gruplarına yönelik yabancı dil öğretiminde izlenecek yöntem aynı olamaz. İletişimci yaklaşım işte bu düşünceden yola çıkarak, bütün öğrenci gruplarına standart bir öğretim yöntemiyle ders verilemeyeceğini savunur. Buna göre önce öğrencilerin dil gereksinimleri belirlenmelidir. Yabancı dil öğrenmek isteyenler bu dili nerede ve hangi rollerde kullanacaklardır? Bu rollerin bir çözümlemesi yapılırsa, dil öğretimi daha anlamlı ve başarılı olur. Öğrenci gerçek yaşamda kullanmayı amaçladığı iletişim aracını öğreneceği için derse ilgisi ve güdülenmesi de yüksek olur.

Dil kullanımını ön planda tutan bu yaklaşıma göre öğrencilerin sınıftaki pozisyonlarında da değişiklik olmuştur. Daha önce öğreticinin mutlak etkinliği ile yürütülen dersler, artık öğrencilerin katılımını ve dersi yönlendirmesi sonucunu doğurmuştur. Öğretici artık bir otorite değil, danışman ve yol gösterici olmuştur.

3.2 Öğrenci grubuna uygun ders kitaplarının belirlenmesi

Dersin öğrenci merkezli yürütülebilmesi için, ders araç-gereçlerinin de buna göre hazırlanması gerekir. Ders kitaplarının hazırlanmasında öğrenci gereksinimleri önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Edimibilimin dil öğretimine etkileri en fazla ders kitaplarında görülmektedir.

Öğrenci merkezli bir dil öğretimi için öğrencilerin koşul ve gereksinimlerinin belirlenmesi önkoşuldur. Bu bağlamda yukarıda değindiğimiz dilin hangi rollerde kullanılacağına önceden saptanması gerekmektedir. Öğrencilerimizin yaşı,

bulunduğu ülke ve ortam ders kitabı seçiminde önemli birer etkidir. Bu düşünceler özellikle Avrupa ülkelerine çalışmak amacıyla gelen yetişkin yabancıların durumlarının gözlenmesi sonucunda ve onlara amaç-dilde iletişim kurmayı en kısa zamanda öğretmek fikrinden doğmuştur. Bu nedenle dilin nerede ve hangi rollerde kullanılacağına belirlenmesi özellikle amaç-dil ülkesindeki yetişkin grubuna göre hazırlanan kitaplarda önem kazanmaktadır. Bu kitaplarda öğrencilerin sosyal çevreyle en kısa sürede iletişim kurması amaçlanmaktadır. Aynı şekilde örneğin Antalya’da turizm çalışanlarından oluşan yetişkin bir öğrenci grubuna verilecek yabancı dil dersinde kullanılacak kitapla, herhangi bir ilköğretim okulunda izlenecek kitap aynı olamaz. ‘Kim?’, ‘Nerede?’, ‘Ne hakkında?’ gibi sorulara yanıt aranarak her ülkenin kendi ulusal eğitimine göre hazırlanan kitaplar da son gelişmelere göre düzenlenmektedir.

3.3 Ders içeriklerinin yeniden belirlenmesi

Yabancı dil kitaplarında ders içerikleri belirlenirken, günlük dil kullanımı, yani insanların günlük iletişim içinde neleri konu edindikleri üzerinde durulmaktadır. İnsanlar tanışır, selamlaşır, alış veriş yapar, işe gider vb. gibi. Bunun bir listesi yapılarak ders içerikleri belirlenebilir. Almanda son yıllarda kullanılan ders kitaplarına (Deutsch Aktiv, Themen, Kontaktschwelle vb.) baktığımız zaman, dilbilgisinin artık temel değer olmaktan çıktığını görürüz. Örnek olarak, ‘Deutsch Aktiv’ ve ‘Deutsche Sprachlehre für Ausländer’ ders kitaplarını karşılaştıralım. Ders içeriklerini en kısa yoldan ‘içindekiler’ bölümünde gözlemleyebiliriz:

<u>DSL für Ausländer</u>	<u>Deutsch Aktiv</u>
1-Artikel	1-Bu kimdir?
- Fiil	-Merhaba, benim adım Bauer
- Şimdiki zaman	-Bay Dupont Fransa’dan geliyor.
- Kişi zamirleri	Kullanım amacı: Kimlik bilgileri, ad, yaş ve selamlaşma
2-İsim: tekil, çoğul	2-Nasılsın?
-İsmin –i hali	-İngilizce biliyor musunuz?
-Emir kipi	-Ne içersiniz?
-Soru zamirleri	-Willi Decher’in telefon numarası lütfen!
	Kullanım amacı: İkamet, uyruk ve medeni durum gibi bilgileri söyleyebilme/sorabilme.

Yukarıda görüldüğü gibi, geleneksel yabancı dil kitaplarını temsil eden birinci kitapta ders içerikleri çoğunlukla dilbilgisinden oluşmaktadır. Yabancı dilin yapısı, biçimsel özellikleri, fiil çekimi, ek kök ilişkileri, doğru cümle kurma gibi dilbilgisi kurallarının öğretilmesi temel amaçtır. Böyle bir öğretim sonucunda dilbilgisinde

çok başarılı olan bir öğrencinin iletişim kurmada ve dili kullanmada aynı başarıyı gösteremediği yaygın olarak bilinen ve gözlenen bir durumdur. Dil öğretimi, yalnızca cümle yapıları ve sözcüklerin öğretilmesinden ibaret değildir. Öğretilecek dilin kullanım özelliklerinin de ders ortamına getirilmesi gerekir. İşte bu düşünceden yola çıkan yeni öğretim modeline uygun ders kitaplarında, ‘Deutsch Aktiv’ örneğinde olduğu gibi, yapı, ek, kök, çekim üzerinde durulmamaktadır. Her konu günlük iletişimin bir parçası olan dil kullanımlarından seçilerek oluşturulmuştur. Metinler gerçek dil kullanımlarını yansıtmaktadır. Ayrıca ders kitabında uzun uzun açıklamalar ve sıkıcı paragraflar yerine, resimler, çizgiler ve özgün belgelerin fotoğrafları yer almaktadır. Ders içeriklerindeki bu yeni düzenleme, dersin daha çok sözlü dil ile yapılmasını ve öğrencilerin derse daha etkin katılımını da sağlamaktadır. Böylece dil öğretimi, dilbilgisi öğretimi olmaktan çıkarılmaktadır.

3.4 Dilbilgisinin kullanıma göre yeniden düzenlenmesi

Dil kullanımını öğretmeyi amaçlayan son yaklaşımlarda dilbilgisi birincil amaç olmaktan çıkmıştır. Dilbilgisi artık ders kitabının sürükleyici ögesi değildir. Ders içeriği, sözcük dağarcığı, konuşma yönelimleri ve metinler gibi diğer birçok faktörle birlikte ders kitaplarında yerini almaktadır. Amaç, yapıların öğretilmesi değildir. Dilbilgisi yapıları, hedeflenen iletişimin sağlanmasında birer araç olarak ele alınır. Bu nedenle çoğu kitapta dilbilgisine özel bir bölüm ayrılmaz. Gerekli görülürse konunun sonunda çizelge biçiminde ve anadili ile karşılaştırılarak verilir.

Eski kitaplarda dilbilgisi konuları ele alınırken, daha kolay yapılardan başlanır ve zor yapı ve biçimler ileri aşamalara bırakılırdı. Yani kolaylık ve zorluk bir ölçüt olarak kabul edilirdi. Edimbilimden etkilenen yabancı dil öğretiminde dilbilgisi ve yapılar değil, günlük dil kullanımının öğretilmesi amaçlanır. Bu amaçla ders kitaplarında günlük iletişim durumlarına uygun metinler yer almaktadır. Bu metinlerde ise, dilbilgisi konuları ve yapıları üzerinde durulmaz. Doğrudan doğruya iletişim ortamında kullanılacak sözce ile çalışılır. Artık belirleyici etken, yapıların kolaylık ve zorluğu değil, iletişim ortamında kullanılan sözcelerdir. Örneğin, Almancada günlük iletişimde dilbilgisel zamanların kullanım sıklığına baktığımızda, en çok ‘Präsens’ ve ‘Perfekt’ zamanlara rastlanır. ‘Imperfekt’ ve ‘Plusquamperfekt’ gibi zaman biçimleri göreceli olarak daha az kullanılır. Öte yandan yapısal olarak baktığımızda, ‘Imperfekt’ zaman biçimi ‘Perfekt’ zaman biçiminden daha kolaydır. Dil öğretiminde kullanımı esas alan yeni yaklaşımlar bu yapısal kolaylığı dikkate almaz. Günlük dil kullanımını işleyen metinler bu dilbilgisel zamanların sıralamasını kendiliğinden yapmaktadır. Ayrıca her zaman biçimine de eşit ağırlık verilmemektedir. Çok kullanılan dilbilgisel zamanlar

üzerinde daha çok durulmakta, diğerlerine gerekli görülürse ikincil olarak değinilmektedir.

Dilbilgisi kurallarının kalıcı olarak öğretilmesini sağlamak amacıyla, kitaplarda değişik baskı tekniklerinden, farklı renklerden , sembollerden ve görsel öğelerden yararlanılmaktadır (Funk ve Koenig 1991:83). Böylece dersin tekdüzeliği ortadan kaldırılacak ve soyut bilgi üzerinde fazla durulmadan kullanım öğretilenecektir.

3.5 Günlük yaşamla ilgili metinlerin ders kitaplarına girmesi

Ders kitabında yer alan metinler kitabın dayandığı kuramlara göre belirlenir. Geleneksel yöntemlerde yazınsal değeri yüksek metinler seçilir ve bunların çevrilmesine çalışılırdı. Dinle-Konuş yönteminde günlük durumlara göre yapay diyaloglar oluşturulup, bunların ezberlenmesi amaçlanırdı. Dil kullanımını temel amaç edinen yeni yaklaşımlarda ise yazılı ve sözlü metinler günlük yaşamdan seçilmektedir. Bu amaçla günlük yaşamda karşılaştığımız kullanmalık ve bilgilendirici metinler ders kitaplarında yerini almıştır. Örneğin, mektuplar, reçeteler, yemek tarifleri, telefon rehberi, kira sözleşmesi, reklamlar, gazete haberleri gibi metinler günlük yaşamdan özgün biçimiyle ders kitaplarına girmiştir. Böylece öğrenciler hem günlük yaşamda karşılaşacakları metin türlerini tanıyacaklar, hem de sözcük dağarcıklarını geliştireceklerdir.

3.6 İletişim becerisini geliştirmeyi amaçlayan yeni alıştırmalar

Diğer bütün bölümlerde olduğu gibi alıştırmalarda da önemli yenilikler görmekteyiz. Eskiden kullanılan ‘yer değiştirme, boşluk doldurma ‘gibi alıştırmalar bize dilbilgisini öğretmede yardımcı olmaktadır. Ancak iletişimin öğrenilebilmesi için alıştırmaların da gerçek dil kullanımına yakın olması gerekir. Bunu sağlamada günlük yaşamla ilgili iletişim biçimlerinden yararlanılmaktadır. İletişimci yaklaşıma göre alıştırmalar dört temel başlıkta toplanabilir (Neuner, Krüger ve Grever 1981):

- a) Anlama becerisini geliştirmeye yönelik alıştırmalar
- b) Bildirim yeteneğinin oluşumunu destekleyen yeniden üretim özellikli alıştırmalar
- c) Bildirim yeteneğinin gelişmesini sağlayan serbest alıştırmalar
- d) Kendini serbestçe ifade etmeye yönelik alıştırmalar

Ders kitabı metinleri ilgili konuya uygun alıştırmaların yapılacağı özgün alanlardır. Örneğin ‘bir gazete metnini okuyup, bunu başkalarına sözlü olarak anlatın’ denebilir ya da sözlü bir metin dinletilip, bu konuda diğer öğrencilerle tartışma ya da yorum yaptırılabilir. Otel için hazırlanan kayıt formu doldurtulabilir. Bunların hepsi günlük yaşamla ilgili alıştırmalar olarak ders kitaplarında yerini almıştır.

4. Sonuç

Dilin kullanım bilgisini konu edinen edimbilim, yabancı dil öğretimini de etkilemiş ve yeni yönetsel düşüncelerin gelişmesini sağlamıştır. İletişimci yaklaşım olarak adlandırılan ve son yıllarda dil öğretimine ağırlığını koyan bu düşünceler, henüz tam bir yöntem aşamasında değildir. Üzerinde daha çok çalışılmaya ve geliştirilmeye gereksinim duyulmaktadır. Öğrenci grubunun koşullarındaki ve dil öğrenim amaçlarındaki farklılıklar, standart bir öğretim modelinin oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Yabancı dil öğretimini yalnızca kullanım amacıyla sınırlandırmak tartışmaya açık bir konudur. Kullanım amacının dışındaki etkileri göz ardı edilemez. Edimbilim her şeye rağmen son yıllardaki dil öğretimi yaklaşımlarını etkilemiş ve çığır açacak temel değişiklikler getirmiştir. Bunlar şöyle özetlenebilir: Öğrenci grubunun özelliklerini dikkate alan açık ve esnek bir öğretim modelinin uygulanması, öğrencinin gerçek yaşamda işine yarayacak konular ve sözcük dağarcığının öğretilmesi.

Kaynakça

- Boran, Gültekin. 2003. Pragmatics in EFL Teaching. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi.15, Konya s.139-154.
- Demirezen, Mehmet. 1991. Pragmatics and Language Teaching. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. 6 s.281-287.
- Erkman-Akerson, Fatma. 2000. Dile Genel Bir Bakış. Multilingual: İstanbul
- Funk, Hermann ve Michael Koenig. 1991. Grammatik lehren und lernen. Fernstudieneinheit 1. Langenscheidt: Kassel
- Hufeisen, Britta. ve Neuner Gerhard. 1999. Angewandte Linguistik für den fremdsprachlichen Deutschunterricht. Langenscheidt: Kassel.
- Imhasly, Bernard, Bernard, Marfurt ve Paul Portmann. 1986. Konzepte der Linguistik. Aula Verlag. Wiesbaden
- Kocaman, Ahmet. 1996. Edimbilim Üzerine. Dilbilim Araştırmaları. Bizim Büro. Ankara s.11-36
- Levinson, Stephen C. 2000. Pragmatik. Konzepte der Sprach- und Literaturwissenschaft. Neu Übersetzt von M. Wiese. Herg: P.Eisenberg/H.Kiesel. Niemeyer: Tübingen
- Neuner, Gerhard ve Hans Hunfeld. 1993. Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Fernstudieneinheit 4. Langenscheidt: Berlin
- Neuner, Gerd ve Michael Krüger ve Ulrich Grewer. 1981. Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht. Berlin u.a : Langenscheidt
- Pelz, Heidrun. 1987. Linguistik für Anfänger. Hoffmann und Campe: Hamburg
- Richard, Jack C.et al. 1992 . Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Longman
- Richard, Jack C/Theodore S. Rodgers. 1986. Approaches and Methods in Language Teaching. CUP
- Vardar, Berke ve diğ.1988. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. ABC Kit. İstanbul
- Yazarı Belirtilmeyenler:
<http://www.kontrastivlinguistik.de/Linguistik/Teilgebiete/Pragmatik/hauptteil-pragmatik.html> 04.05.2004'te erişilmiştir.
- <http://www.net-lexikon.de/Pragmatik-Linguistik.html>